

Ігор БРИНДАК, викладач

Часто доводиться чути таку приказку: «Не плутай святе з грішним». Це означає, що таке помилкове ототожнення можливе. А про те, як воно так стається, мова піде у даній публікації.

Багато речей, які є у Церкві, стають об'єктом непорозуміння саме через те, що їх помилково ототожнюють з чимось іншим, як правило – не дуже позитивним. Річ ясна, що усі такі помилкові аналогії не вдасться розглянути в одній публікації, але деякі з них варто.

1. Маріологія.

Існує стереотип, згідно з яким те почитання Богородиці, яке є в Церкві, нічим не відрізняється від ідолопоклонства. Найчастіше прийнято ототожнювати Матір Божу із культом древньофінікійської богині Астарті, який ізраїльтяни часто переймали у процесі свого відходу від правдивого поклоніння. Тут не місце пояснювати, чим є почитання Богородиці у Церкві. Але щодо порівняння з Астартою, то, крім чисто богословських, існує ще одна дуже суттєва зовнішня різниця. Про древньофінікійський культ, у тому числі й поклоніння Астарті, яку деколи ще називають Іштар, розповідається на сторінках Святого Письма. Зрозуміло цілком, що у негативному плані. І, як правило, коли згадується це ідолопоклонство, то поряд з ним пригадується також і розпуста (див. Єремії: 2,20; 5,7; 13,27, Єзекиїла: 16,15-38). Згадка про розпусту тут у двох значеннях: у переносному (мається на увазі порівняння зради Бога до подружньої зради) і в прямому (у місцях, де стояли фінікійські ідоли, здійснювалась ритуальна розпуста; останнє, до речі, підтвердили й археологічні знахідки). Повертаючись до питання про почитання Богородиці, думаю, ніхто не скаже, що у храмах, збудованих на її честь, або ж у відпустових місцях здійснюються щось таке, про що йшлося вище. Більше того, на даний час у світі існує міжнародна католицька організація, яка називається «Легіон Марії». Одна назва уже говорить сама за себе. Організація виникла у 1921-му році. Її засновником був Френк Дефф. Цей ірландський фінансовий чиновник мав добрі можливості для світської кар'єри. У свій час йому навіть пропонували працю у міністерстві фінансів Ірландії після того, як ця країна здобула незалежність. Однак Френк Дефф відмовився від усього цього на користь Церкви. Він не став ані священиком, ані монахом, а заснував згаданий вище «Легіон Марії» – організацію мирянського апостоляту. Цим він, до речі, випередив Другий Ватиканський собор. На початках діяльності Легіону його члени провадили місії серед так званих маргінальних верств населення: бомжів, алкоголіків, колишніх в'язнів і також ... повій. Власне завдяки діяльності легіонерів у Дубліні закрився знаменитий Бенті-Плейс. Це був один із кварталів ірландської столиці, який у часи британського панування і на початках незалежності рекомендували не відвідувати через те, що саме в ньому були розташовані злочинські притони і будинки розпусти. Оскільки ці «заклади» мали систему підземних ходів, відомих виключно їхнім мешканцям, то поліції не вдавалося навести там порядок. Із сумною славою цього кварталу змогли покінчити саме члени «Легіону Марії». Вони з

великим ризиком для життя відвідували це небезпечне місце і переконували мешканців «специфічних закладів» змінити своє життя, обіцяючи натомість допомогти у пошуках праці. І багато представників кримінального світу або слугинь найдревнішої професії повірили легіонерам, покинули грішне життя і повернулися до суспільства. Тож через деякий час Бенті Плейс перестав бути небезпечним кварталом (див. Хильде Фиртель, «Ирландец века». Брюссель: «Жизнь с Богом»-1990, стор. 52-58). Тобто, як бачимо, почитання Марії, - а саме на її честь було названо Легіон, - навпаки, призвело до припинення розпусти. Тому всілякі порівняння із поклонінням Астарті є цілком недоречними. Варто додати, що у наступні роки «Легіон Марії» почав працювати в інших напрямках.

2. Мучеництво.

Загальновідомим є той факт, що церква від самих початків свого існування почитає мучеників. І це почитання як одне із свідчень правдивості того, у що Церква вірить. Тому в багатьох мовах мученики перекладаються як «мартір», тобто свідки. Однак з часом різні політичні ідеології стали переконувати у тому, що вони мають своїх мучеників. І на це посилались як на підтвердження правдивості своєї ідеології. Той, хто жив у радянський час, добре пам'ятає, що у школах дітей виховували на прикладах мучеників за справу марксизму-ленінізму. У наш час різні екстремістські організації теж мають своїх мучеників. У багатьох людей внаслідок цього сформувалася думка, що немає, мовляв, різниці між мучеництвом Христа ради і мучеництвом, пов'язаним з діяльністю екстремістських організацій. Спробуймо розібратись, наскільки це відповідає дійсності. Ніхто не піддає сумніву той факт, що людина інколи віддає життя і за неправду. Але вона може зробити це лише у двох випадках. Це може статися тоді, коли людина переконана, що захищає правду, або ж коли вона сповнена ненависті до когось. Чи може будь-який із цих мотивів стосуватися постави християнських мучеників. Як відомо, в часи першого великого переслідування християн імператором Нероном (64-68 р.р.) загинули апостоли Петро і Павло. Варто ще раз процитувати, що вони писали, будучи ще живими: «Я бо вам передав найперше те, що й сам прийняв був: що Христос умер за наші гріхи згідно з Писанням; що з'явився Кифі, потім дванадцятьом; опісля ж з'явився він більш як п'ятисом братів разом, більшість яких живе й досі, деякі ж померли. Опісля з'явився Якову, згодом усім апостолам. А наостанку всіх, немов якомусь недоносові, з'явивсь і мені...» (1 Кор. 15,3-8); «Не за байками бо, хитро вигаданими, йдучи, об'явили ми вам потугу й прихід Господа нашого Ісуса Христа, але будши наочними свідками його величі. Бо він прийняв від Бога Отця честь і славу, коли до нього прийшов такий голос від величної слави: «Це мій син любий, якого я вподобав». І цей голос ми чули, як сходяв з неба, коли ми були з ним на святій горі» (2 Пт. 1,16-18).

Отже, апостоли стверджують, що повірили в Ісуса Христа не тому, що їх так з дитинства навчили, і не тому, що хтось колись розповів їм про нього, а через те, що бачили його особисто. І бачили не просто як релігійного проповідника, а такого, котрий в чудесний спосіб преобразився і що воскрес із мертвих. Більше того, Павло стверджує, що крім нього вже воскреслого Христа бачило ще понад п'ятсот осіб, більшість з яких ще жили тоді, коли апостол писав свій лист. Тому ми стоїмо перед дилемою: або апостоли загинули за брехню, яку самі й вигадали, і то брехню досить примітивну, таку, що її можна було легко заперечити, або ж воскресіння Ісуса Христа є історичним фактом. А тепер перенесемось у середньовіччя. Як відомо, у 1431-му році за вироком трибуналу

інквізиції було спалено Жанну д'Арк. Тут варто пригадати, що причиною страти Орлеанської Діви стала не її боротьба проти англійців, а те, що вона називала себе Божою посланницею. «Мене воістину послав Господь», - заявляла вона під час суду, стверджуючи при цьому, що їй з'являлися святі архистратиг Михаїл, Катерина та Маргарита і надихали на активні дії. Тут ми знову мусимо зробити вибір: або ця жінка пішла у вогонь за брехню, яку сама й породила, або ж правдою є те, що її послав Всевишній. Власне тому, що ця дилема була великим викликом для різноманітних скептиків, починаючи з XVIII-го століття цій історії намагалися надати якимось раціональним поясненням. Наприклад, Жанні д'Арк приписували психічні захворювання, галюцинації і тому подібне. Але подібні обґрунтування вчинку її цілком суперечили історичним документам. І тоді нарешті висунули версію, що нібито Жанну д'Арк насправді не спалили. Час від часу ця версія з'являється й тепер. Її «натхненники» претендують на наукове відкриття. Насправді ж з'явилася вона ще у 50-роках минулого століття і тоді ж була спростована (див. «Анекдот чи воля царя небесного»; «ЖВ», №10 за 2006-й рік). Ніхто з серйозних дослідників не заперечує факту спалення Жанни д'Арк. Проте факт живучості брехливої версії є досить симптоматичним.

Загальновідомим є те, як антиклерикали різних напрямків люблять докоряти Церкві за інквізицію. При цьому вони досить часто вдаються до фантастичних перебільшень. Що ж стосується історії з Жанною д'Арк, то багато хто з них ладен уже й інквізицію виправдати, лиш би доказати відсутність чогось надприродного в поставі і вчинку героїчної Жанни, яку, як знаємо, Католицька Церква проголосила святою. То ж не дивно, що, виходячи із наведених вище «аргументів», противники Церкви вважають неправосильною канонізацію Жанни д'Арк.

А тепер перенесімося у двадцяте століття. Цей період в історії людства був перенаповнений різними винаходами в науці, що, на перший погляд, мало б призвести до послаблення віри людей у надприродне. Скажімо так, новітні досягнення в різних ділянках, на переконання матеріалістів, мали б остаточно вбити в істоті розумній віру у можливість чуда. Чи насправді так сталося? Пригадаймо Богородичне чудо у Фатімі (Португалія). Троє фатімських дітей – Лусія, Жасінта і Франциско, через яких Матір Божа передала звістку світові, мучениками, правда, не стали. Але натерпілися вони достатньо. Староста їхнього селища наказав їх заарештувати, а потім закрив у камеру з дорослими в'язнями. На ранок він викликав кожного з дітей поодиноці і погрожував зварити в котлі з олією, якщо вони не зізнаються у тому, що розповідь про об'явлення є нібито вигадкою. Погрозу, ясна річ, не виконали. Але зважмо на той факт, що йдеться про дітей, яким на той час було відповідно сім, вісім і десять років. І все ж таки, вважаючи погрозу цілком реальною, вони не відреклися від своїх видінь.

Зрозуміло, що більшість мучеників в історії не були такими безпосередніми свідками Божого втручання. Радше навпаки, були тими, «які не бачили, але увірували» (Йо. 20,29). Однак це зовсім не означає, що можна ставити знак рівності між ними і «мучениками», приналежними до терористичних організацій, або ж тими, чиє «мучеництво» закорінене у сповіданні тоталітарної ідеології. «Господи, не постав їм цього за гріх», – читаємо в Діяннях Апостолів (7,60). Так молився первомученик і архидиякон Стефан, бачачи перед собою тих, хто його каменував і, водночас, благаючи Бога про їхнє помилування. А ось уривок з листа, який Томас Мор написав із в'язниці до своєї дочки: «Я нікого не осуджую. Але совість говорить мені, що в даній ситуації мова йде про спасіння моєї душі» (цит. за Сиккари Антонио, «Портреты святых»., т.1, стор.51). Церква проголосила Томаса Мора

святим.

Тепер – про ще одну характерну відмінність. Кров мучеників, як висловився Тертуліан, стала насінням для християн. Тобто сторонні люди, навіть вороги Церкви, будучи свідками смерті мучеників, наvertsалися. Так, через загибель згаданого вище святого Стефана став християнином один з учасників його вбивства Савло – майбутній апостол Павло. Через смерть святого Йосафата прийняв унію його колишній противник Мелетій Смотрицький. У 1950-му році Ватикан канонізував Марію Горетті, сільську дівчинку з Італії, яка загинула у дванадцятирічному віці в обороні своєї чистоти. Перед смертю вона простила свого вбивцю Александро Серенеллі, який після виходу із в'язниці вступив у монастир. Пізніше він свідчив про святість Марії перед беатифікаційною комісією. Але більш вражаючим був інший факт. Якийсь час, після звільнення з ув'язнення і перед приходом до монастиря, Александро не мав помешкання. І тоді його поселили у своєму домі батьки Марії Горетті, які за прикладом своєї дочки теж простили йому злочин. Як бачимо, різниця між мучеництвом християнським і тоталітарним дуже велика.

3. Чудеса

Цей аспект вартий особливої уваги, адже в світлі особливого зацікавлення частиною соціуму надприродними явищами часто стирається межа між чудами, на які посилається Церква, і тими фактами «зцілень», «пророкувань», «навернень», які стаються за участю всіляких екстрасенсів, ворожбитів і навіть звичайних шахраїв. Ще в II-му столітті святий Юстин Філософ писав до римських поган: «У всьому світі й у вашому місті Римі багато опанованих злим духом, яких інші екзорцисти і маги не могли звільнити. Ми ж, християни, іменем Ісуса Христа розп'ятого при Понтійським Пилаті, звільнили їх, роблячи безвладними демонів, які опанували людей» («Апологія»: 6, 5-6). Як переконуємось, вже у ті часи люди бачили добре відмінність між тим, що є в Церкві, і тим, що таїть у собі магія.

А ось ще один промовистий факт. Йдеться про час, значно ближчий до нас. «При оголошенні чудес п'ятдесятники могли б перейняти урок від Католицької Церкви. Із півтора мільйона прочан, які щорічно відвіду-ють Люрд, тільки дрібка (наприклад, у 1968-му році п'ятеро), експериментально були визнані Церквою зціленими» (Роланд Хегсгед, «Стук в ворота»; «Источник жизни»-1994). Варто додати, що цитований автор за віровизнанням є адвентистом сьомого дня, тож йому не можна закинути у особливій симпатії до католиків. Це, безсумнівно, додає наведеним вище словам ще більшої ваги. Потрібно при цьому дещо уточнити: усі півтора мільйона не потребують зцілення і не зголошуються, що є зцілені. Однак перевірка фактів зцілення є дуже строгою і скрупульозною. Для підтвердження – ще один факт. Від 1885-го року там працює медична комісія. А з 1927-го року справами Люрду займається Міжнародне лікарське товариство, членами якого є люди різних релігійних поглядів: католики, православні, протестанти, юдеї, мусульмани, буддисти і атеїсти. Для того, щоб якийсь випадок був визнаний за чудо, мають бути дані попередні аналізи про невиліковувану хворобу, медичне обстеження вже в Люрді, яке б потвердило діагноз цієї хвороби, а у випадку зцілення кілька перевірок, чи не має місце рецидив хвороби.

Американська журналістка Рут Кренстон, протестантка за віросповіданням, яка вивчала документи медичної комісії в Люрді і в 1953-му році видала книжку під назвою «Я була свідком чуда» (український переклад 1959-го року), подає наступні цифри: з 1884-го по 1953-й рік зі свідченнями про зцілення зголосилися близько п'яти тисяч осіб. З них

медична комісія визнала як випадки, що не мають природного пояснення 1200, з них Церква визнала такими, що можна вважати чудесними, лише 57 (див. стор. 23-27). На даний час число зросло, і тепер таких випадків 65.

Варто згадати ще декілька фактів. У 1906-му році, коли французька влада хотіла закрити прочанам доступ до Люрду, на захист цього святого місця підписалося близько трьох тисяч лікарів, які визнали, що в Люрді дійсно мають місце незвичні зцілення. На захист Люрду виступав у свій час Алексі Каррель, лауреат премії Нобеля у галузі медицини 1912-го року. А в 1930-му році лікар Монье у Сорбонні захистив докторат на тему людських чудес (див. А. Волконский, «Католичество и святое предание Востока», Париж-1933; препринт: Жовква-1990, стор. 434). Запитаймо себе: «А чи піддають настільки серйозним перевіркам те, що творять різних мастей цілителі й екстрасенси? Чи виступає на захист їхніх «чудес» така велика кількість представників науки?» Тому нехай згадані вище факти навчать кожного з нас відрізняти праведне від грішного.

Ігор БРИНДАК, викладач. Святе і грішне // «Жива Вода» №12 2010р.Б